

Wien – medisinhistorisk intensivinnføring

Michael 2012;9:301–3.

Viktige og sentrale momenter fra medisin-, kultur- og sosialhistorie de siste 250 år lar seg anskueliggjøre på en kompakt og effektiv måte ved hjelp av en målrettet ekskursjon til Wien. 49 personer fra Stiftelsen nasjonalt medisinsk museum og Det norske medicinske Selskab var på en slik utflukt 12.–16. april 2012. Ved hjelp av utvalgte eksempler ble Wien, Wiener-medisinen og relasjonen til kunst og kulturliv demonstrert på en måte som alle så ut til å like.

I keiserrikets 1700-talls Wien hadde spesielt Joseph II (regjering 1780-1790) stor interesse for befolkningens trivsel og helse. Johann Peter Frank (1745-1821) var engasjert for å utarbeide en omfattende helsepolitikk som la faglige premisser for tilretteleggelse av samfunnet i forebyggende øyemed. Store medisinske institusjoner ble opprettet, f. eks. Narrenturm for de sinnslidende og Wiener allgemeines Krankenhaus, begge åpnet i 1784.

På 1800-tallet, spesielt fra 1850-årene, opplevde Wien en betydelig byvekst med de muligheter og problemer dette medførte, for eksempel blomstrende økonomi, økende classeskiller og økende fattigdom.

De store hospitalene ga muligheter for studier av store pasientmaterialer og medisinsk forskning i tråd med de generelle utviklingstrekkene i internasjonal medisin, f. eks. forståelsen av smitteproblemet ved tidens viktigste sykdommer, og innføring av nye teknikker i forskning og behandling.

Psykiatrien lar seg følge fra den håndfaste isolasjonen i Narrenturm til institusjonskulturen i det pompøse sinnssykeasylet Otto-Wagner-Spital med sine 60 paviljonger, åpnet i 1907, og videre til Sigmund Freuds (1856-1939) psykoanalytiske tilnærming, der psykiaterens arbeidsområde ble dreid over fra mer eller mindre avmechtig innesperring til å lytte til interessante pasienters forbudte tanker.

Et flertall av ekskursjonsdeltakerne utenfor Narrenturm i Wien (Foto: Øivind Larsen)

På Freuds sofa kunne det innerste indre slippes løs, slikt som man nok tenkte på, men som det var sterke sosiale sperrer for å snakke om. Dette må sees i lys av den alminnelige kulturelle utviklingen. Også i kunsten tillot man seg nå å provosere ved å framstille motiver som den gang var uhørte, f. eks. Gustav Klimts (1862-1918) erotisk utstrålende kvinneskikkelser eller Egon Schieles (1890-1918) groteske pornografi. De mange Klimt-utstillingene i 2012 på grunn av 150-års-feiringen for kunstnerens fødsel egner seg derfor godt for å illustrere sammenhenger i kultur og kontekst.

Men vakker Jugendstil, der Otto-Wagner-Spital i seg selv er et monument, bærer også med seg dystre minner. Her foregikk nazi-tidens eutnasi-program. Det gir ettertiden alvorlige påminnelser om den medisinske etikks nødvendige plass i samfunnet.

Wien har imidlertid igjen inntatt en førende rolle i medisinen. Ledet av professor Jacob Birger Natvig var det en interessant ekskursjon til Vienna Biocenter, der man befinner seg i molekylærbiologiens forskningsfront.

Stiftelsen nasjonalt medisinsk museum og Det norske medisinske Selskab er to organisasjoner som har omtrent de samme medlemmene. Derfor har man fra tid til annen felles arrangementer.

Øivind Larsen

Institutt for helse og samfunn

Universitetet i Oslo

oivind.larsen@medisin.uio.no